

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора філологічних наук, професора,
професора кафедри української літератури та теорії літератури
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
Набитовича Ігоря Йосиповича про дисертацію Діани Олександрівни
Льохарт на тему «Сакральний дискурс поетичної творчості Віри Вовк»,
подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань
03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія**

Актуальність теми дисертаційної роботи. До останнього часу у літературознавстві вивчення категорії *sacrum* (сакрального) у художньому світі поезії Віри Вовк проводилося несистематично, без певної структуризації й спроб упорядкування таких досліджень. У дисертації Діани Льохарт студії над виявами категорії сакрального сконцентровані на виявленні усіх можливих тем, мотивів та образів поетичного доробку Віри Вовк у контексті релігійного та міфологічно-ритуального світобачення. У цьому ключі дисертантка аналізує розгортання в ліриці письменниці поетичного освоєння категорії *sacrum* – через християнські образи, релігійну символіку, через художнє відтворення тем, образів, мотивів, алюзій інших релігійних парадигм (античного пантеону богів і міфологічних героїв, поганських вірувань мешканців Латинської Америки). Дослідниця з'ясовує особливості поетики відображення і поєднання релігійного та міфо-ритуального світовідчужувань, християнського та язичницького світоглядів у поезії Віри Вовк. У дисертації представлено першу спробу в українському літературознавстві показати цілісну картину художнього представлення сакрального в поетичному світі мисткині. У цьому новизна даної роботи, а з огляду на велике зацікавлення проблемою художньої реалізації категорії сакрального у красному письменстві – її актуальність. Об'єктом дослідження

дисертантка обирає поетичну творчість Віри Вовк, а її предметом - поетичне освоєння й представлення категорії *sacrum* у різних релігійних та міфологічно-ритуальних традиціях у поетичному світі поетеси. Тому подана до захисту дисертаційна робота Діани Льохарт є актуальною, а вибір теми – логічно вмотивованим.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність. Архітектоніка рецензованої праці декларує свою оптимальність у ракурсах дослідження поставленої проблеми. Дисертація складається з трьох співмірних за обсягом і глибиною аналізу розділів. У вступі визначено мету дослідження, висвітлено питання про методи реалізації поставлених завдань. Обґрунтовано актуальність роботи, її наукову новизну, вказано практичну цінність результатів дисертації.

Матеріалом дослідження стала підсумкова збірка «Поезії» (2000) та окремі наступні збірки: «Маївка до Богородиці Коралів» (2004), «Ромен-зілля» (2007), «Зеніт» (2012), «Майдан» (2014), «Вогонь Купала» (2014), «Ораторія хвали» (2015), «Будова» (2015), «Курган» (2019), «Бердо» (2019), «Розарій для Святого Духа» (2020), «Розарій для Христа» (2020), «Останні пороги» (2020–2021), мемуари – книга «Спогади» (2003), «Мережа» (2011), збірка прозових творів («Проза», 2000) у тій її мірі, що лучиться з використанням автобіографічних творів.

Дослідницька стратегія дисертації ґрунтується на широкому колі наукових джерел як праць українських дослідників (В. Антофійчук, Ю. Григорчук, Н. Грицик, Т. Карабович, О. Степаненко, І. Жодані, Т. Остапчук, О. Смольницька, З. Чирук, М. Ковінько) так українських і зарубіжних дослідників категорії *sacrum*, рецепції Святого Письма в поетичних творах (В. Антофійчук, Ю. Григорчук, А. Нямцу, І. Набитович, І. Бетко, Е. Дюркгайм, М. Еліаде, К. Гірц та ін.).

Важливим для обґрунтованості наукових положень роботи є те, що дисертантка, опрацьовуючи увесь цей масив дослідницької літератури й

аналізуючи творчість Віри Вовк, висновує власні концептуальні наукові засновки і висновки, наголошуючи, наприклад, що «релігійне світобачення Віри Вовк – як ціннісно-сміслова інтерсуб'єктивна система поглядів на релігію, на сакральне, на взаємні проникання *sacrum* та *profanum* виражена у її прозових художніх текстах та поезії і драматургії» (с. 18). Можна погодитися й із позицією авторки що «у її художньому світі знайшло мистецьке відображення і поєднання релігійного та міфо-ритуального світовідчужань, християнського та язичницького світоглядів, надаючи нового сенсу традиційним сюжетам, образам та мотивам її поетичного світу» (с. 77).

Перший розділ дослідження – «Християнські підвалини світогляду Віри Вовк» – присвячений вивченню проблем структурно-семантичного наповнення релігійного світогляду поетеси, його сакральної дискурсії, його зануреності у національні, соціо-культурні, конфесійні контексти. Тут же дисертантка розважає над біографічними чинниками формування релігійного світогляду поетеси, аналізує синтетичність поєднання язичницького та християнського світів у її творчості.

У другому розділі («Молитовний дискурс поезії Віри Вовк») проаналізовано жанрові особливості літературної молитви, уточнено специфіку жанру молитви в українській літературі ХХ – початку ХХІ ст., досліджено художні проєкції індивідуально-авторської молитви в поезії, задекларовано, що система модифікацій поетичної молитви є засобом вираження світовідчужання мисткині та ознакою її побожності й духовності. В одному з підрозділів образ Богородиці проаналізовано як адресата літературної молитви. Оскільки цей образ в поетичному світі Віри Вовк творчо формується в мультикультурному зрізі і пронизаний різними модифікаціями жанру літературної молитви до Матері Божої, дисертантка розглядає художнє представлення цього образу та молитовну дискурсію, пов'язану з ним, як цілісний і єдиний літературознавчий об'єкт. Загалом можна зауважити, що дослідниця приходить до цілком обґрунтованого

висновку, що «Богородичний культовий образ є провідним у творчому світі мисткині. Образ Матері Божої у творчості письменниці постає як одвічний символ безмежної материнської любові, самопожертви, непорочності, відданості у служінні Богові і людям. Особливе місце у молитовній ліриці Віри Вовк займають молитви, звернені до Богородиці (збірки «Молебень до Богородиці», «Маївка до Богородиці Коралів»), які репрезентують різні молитовні інтонації: возвеличення, подяки, прохання» (с. 130).

Третій розділ роботи – «Сакральний універсум поетичного доробку Віри Вовк». Тут розглянуто, насамперед, особливості трансформації біблійно-християнських образів і символів у поетичному світі авторки, проаналізовано стильову та символічну парадигматику її художнього світу, створеного в культурно-релігійному просторі уже сформованих релігійних образно-символічних систем (насамперед Святого Письма, Корану, Вед) і узагальнено, зокрема, що авторка «зуміла витворити власний художній світ, де незмінним центром стали сфера сакрального та національний український колорит» (с. 131). У підрозділі, присвяченому мистецтву-як-сакруму дисертантка детально означила багатоманіття виявів категорії *sacrum*-у в поетичному світі мисткині, а в підрозділі про сакральний макро- та мікрокосмос віршосвіт Віри Вовк проаналізовано як особливу структуру, в якій віддзеркалюється християнське світобачення авторки. Тут дисертантка доводить, що Віра Вовк у своїй поезії створила «особливу поетологічну художню концепцію Універсуму, мистецьку візію космічної світобудови – макрокосмосу буття людства, зокрема, й українського народу, та мікрокосмосу людської екзистенції – власної людської душі як виразника внутрішнього світу української людини» (с. 189).

Доказовість представлених у роботі положень – одна із важливих прикмет значущості дисертації. У науковій роботі Діани Льохарт представлено науково обґрунтовані положення, які опираються на всеохопному й багатоплановому аналізі як теоретичного матеріалу, так і вивченні художніх текстів.

Можна твердити, що авторка досягла задекларованої мети. Висновки у дисертації чіткі й обґрунтовані й відображають результати дослідницького пошуку дисертантки.

Наукова новизна одержаних результатів, їх теоретична і практична значущість. Найбільш істотні наукові результати, уміщені в роботі, можна означити такими положеннями:

– у дисертації проведено дослідження поетичної творчості Віри Вовк, особливості формування її літературної позиції, теоретично пояснено характер проявів категорії *sacrum* у її поетичному світі;

– проаналізовано особливості і форми вираження у поетичній творчості мисткині сакральних інтенцій, морально-духовних пошуків у контексті сучасної їй доби;

– розглянуто літературознавчу рецепцію біблійно-християнських аспектів творчості Віри Вовк; розглянуто крізь призму релігійності особливості світобачення письменниці;

– уточнено жанрову специфіку молитовної лірики; визначено основні жанрово-тематичні модифікації поезій-молитов Віри Вовк;

– з'ясовано особливості молитовної лірики Віри Вовк; визначено основні жанрово-тематичні модифікації її поезій-молитов;

– представлено концепцію мистецтва-як-*sacrum*-у в її поетичній творчості, досліджено особливості сакрального макро- та мікрокосмосу у поетичному світі мисткині.

– у науковій роботі набула подальшого осмислення проблема художньої своєрідності інтерпретації біблійно-християнських образів та християнських символів у поезії Віри Вовк; проаналізовано своєрідність синтезу християнського та язичницького світів – на матеріалі її поетичної спадщини.

У дисертації розвинуто положення української літератури та теорії літератури, україністики. Дисертантка окреслила особливості трансформації категорії *sacrum* у поезії Віри Вовк, представила цілісну концепцію художнього бачення світу поетеси крізь призму художньої реалізації її у взаємодії сакрального та профанного, священного та мирського.

Прикладний характер одержаних результатів та основних ідей наукового дослідження бачиться у тому, що матеріали роботи знайдуть застосування у викладанні курсів історії української літератури, теорії літератури у закладах вищої освіти, на уроках позакласного читання в загальноосвітній школі.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. У дослідженні Діани Льохарт дотримано усіх вимог до логіко-структурної схеми наукової роботи. Отримані наукові результати цілком відповідають задекларованій меті та завданням дисертації. Порушень академічної доброчесності не виявлено. Результати наукового пошуку широко апробовано на загальноукраїнських наукових форумах. Авторські напрацювання викладено в 9 одноосібних публікаціях (з них – 4 статті у провідних фахових виданнях України, 1 – у закордонному періодичному фаховому виданні). Засвідчуємо, що публікації висвітлюють матеріал усіх розділів дослідження. Кількість і обсяг публікацій відповідають усім чинним вимогам до оприлюднення матеріалів дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної роботи. Як і будь-яка наукова робота, дисертація Діани Льохарт є підставою для дискусій, пропозицій, обміном думок. Не применшуючи дослідницького здобутку дисертації, зробимо кілька зауважень до роботи:

1. Дисертаційна робота присвячена студіям над категорією *sacrum*. Але водночас у дисертації проаналізовано й окремі драматичні твори. Чи не

вартувало б у окремому розділі розглянути драматичну творчість у контексті проблеми, поставленої у дисертації?

2. Можливо, що у запропонованій науковій роботі варто було б окреслити масив тих поетичних творів чи циклів (бодай дескриптивно), які дисертантці не вдалося залучити до свого дослідження. Це б показало, з одного боку, наскільки повно в роботі використано поетичну спадщину Віри Вовк для представлення художнього функціонування категорії сакрального у її поезії, а, з іншого, окреслило б наступну перспективу для досліджень її мистецької спадщини.

3. Головним жанровим утворенням, яке детально розглянуто у дисертації є молитва. Можливо вартувало б у контексті поетичної творчості мисткині розглянути й інші жанрові утворення – саме такі, які Ігор Качуровський називає «жанрами містичної літератури».

Відсутність порушення академічної доброчесності. Тема кваліфікаційної праці Діани Олександрівни Льохарт актуальна. Висновки та основні положення дисертації мають наукову новизну, високу теоретичну та практичну цінність. Під час аналізу дисертації порушень академічної доброчесності не виявлено.

Загальний висновок. Стверджую, що наукова робота Діани Олександрівни Льохарт є оригінальним та самостійним дослідженням. У ній представлено науково обґрунтовані положення, вона містить новизну висновків і практичну цінність. Науковий рівень дисертаційного дослідження високий, заявлена тема розкрита повністю. Вважаю, що дана дисертація є безсумнівним науковим внеском в історію української літератури та теорію літератури; вона розширює, узагальнює й поглиблює знання про художню реалізацію категорії сакрального у поетичній спадщині Віри Вовк.

Дисертація Діани Льохарт на тему «Сакральний дискурс поетичної творчості Віри Вовк» відповідає усім вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ № 341 від 21.03.2022). Діани Олександрівни Льохарт заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки спеціальності 035 Філологія.

Офіційний опонент

доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри української літератури та теорії літератури
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

Ігор НАБИТОВИЧ

